

BS/24/2013

STOSUNEK DO PRAW

GEJÓW I LESBIJEK

ORAZ ZWIĄZKÓW PARTNERSKICH

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 11 stycznia 2012 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

- ✓ Jedna czwarta Polaków (25%) osobiście zna kogoś o orientacji homoseksualnej. W ostatnich trzech latach odsetek takich deklaracji w zasadzie się nie zmienił, ale w porównaniu z pomiarami z lat 2005 i 2008 jest wyższy o 9–10 punktów.
- ✓ Relatywnie niewielu badanych (12%) podziela opinię, że homoseksualizm jest czymś normalnym. Większość (83%) uznaje go za odstępstwo od normy, w tym ponad połowa (57%) uważa, że należy go tolerować, natomiast jedna czwarta (26%) – że nie powinno się go akceptować.
- ✓ Większość Polaków niechętnie odnosi się do faktycznych i potencjalnych praw par homoseksualnych: niemal dwie trzecie (63%) uważa, że nie powinny one mieć prawa do publicznego pokazywania swojego sposobu życia, ponad dwie trzecie (68%) nie akceptuje legalizacji małżeństw homoseksualnych, a blisko dziewięciu na dziesięciu (87%) nie zgadza się na możliwość adoptowania przez nie dzieci.
- ✓ Aprobata legalizacji heteroseksualnych związków partnerskich wyraża ogromna większość badanych (85%). Z kolei w przypadku osób tej samej płci jedna trzecia respondentów (33%) akceptuje możliwość sformalizowania relacji, natomiast trzy piąte (60%) nie zgadza się na nią. W ostatnich dwóch latach nie zmieniło się poparcie dla legalizacji związków heteroseksualnych, natomiast wzrosła (o 8 punktów) aprobata formalnych związków par tej samej płci.
- ✓ Niemal powszechna jest opinia, że osoby pozostające w stałym związku niebędącym małżeństwem powinny mieć prawo do pochowania zmarłego partnera lub partnerki (88%), uzyskania informacji medycznych i podejmowania decyzji związanych z leczeniem (84%). Możliwość objęcia partnera lub partnerki ubezpieczeniem zdrowotnym aprobuje trzy czwarte badanych (75%), prawie tyle samo (72%) opowiada się za prawem do dziedziczenia po zmarłym partnerze lub partnerce. Dwie trzecie respondentów (66%) akceptuje prawo do pobierania renty po zmarłym partnerze lub partnerce, a sześciu na dziesięciu (62%) popiera możliwość wspólnego opodatkowania.

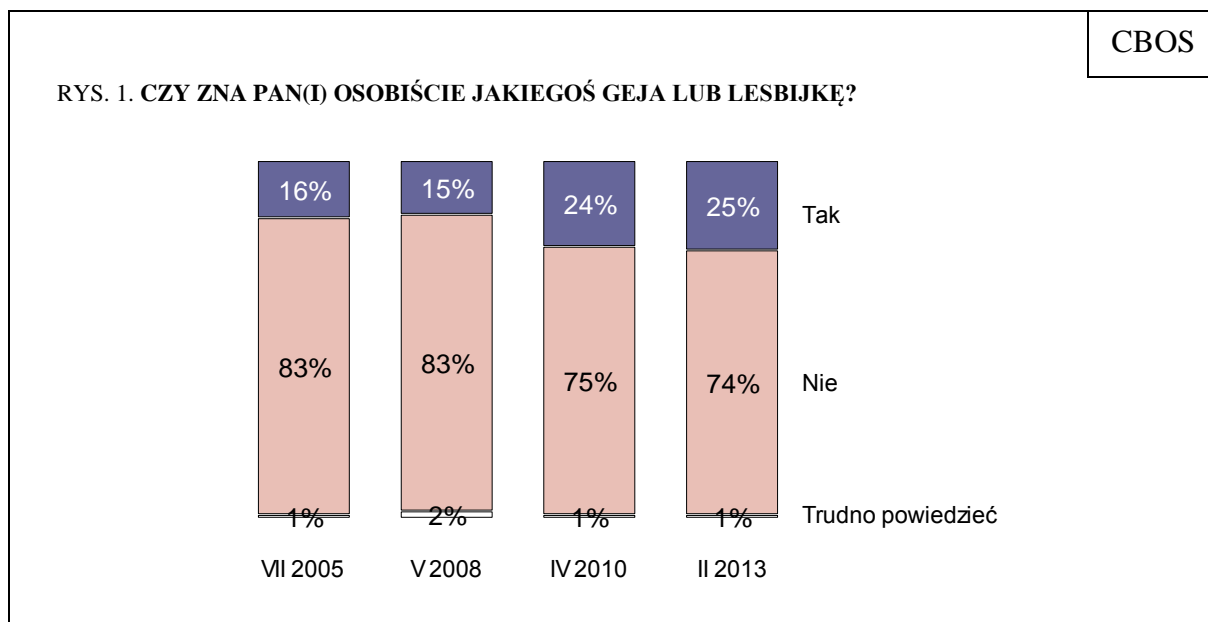

Ostatnio Sejm zajmował się projektami ustawy mającej umożliwić zawieranie formalnych związków partnerskich. Do izby niższej trafiły projekty Ruchu Palikota i SLD oraz, bardziej zachowawczy, autorstwa PO. Sejmowa dyskusja, a zwłaszcza jej pozasejmowe kontynuacje okazały się mało rzeczowe. Koncentrowały się w znacznej mierze na ideologicznych sporach o etyczne aspekty homoseksualizmu, natomiast w mniejszym stopniu poruszały istotne zagadnienia dotyczące związków partnerskich i proponowanych w projektach uprawnień osób, które miałyby je zawrzeć. Ostatecznie wszystkie złożone projekty zostały odrzucone przez izbę niższą. Mniej więcej w tym samym czasie we Francji, której obywatelom, także tej samej płci, przysługuje prawo do zawierania związków partnerskich zwanych PACS (Obywatelska Umowa Solidarności), toczyła się dyskusja o ustawodawstwie pozwalającym na małżeństwa par homoseksualnych i adoptowanie przez nie dzieci. Projekt ustawy został już przyjęty przez francuskie Zgromadzenie Narodowe i czeka na decyzję Senatu, która, jak twierdzą komentatorzy, raczej nie będzie zaskoczeniem i nowe regulacje wejdą w życie. W kontekście tych wydarzeń zapytaliśmy Polaków¹ o stosunek do osób homoseksualnych, ich praw, a także do legalizacji związków partnerskich – osób zarówno tej samej, jak i różnej płci.

Czynnikiem warunkującym stosunek do homoseksualizmu i praw par homoseksualnych jest osobista znajomość ludzi o takiej orientacji. Deklaruje ją co czwarty badany (25%). W ostatnich trzech latach liczba respondentów znających geja lub lesbijkę się nie zmieniła, jednak w porównaniu z wcześniejszymi pomiarami – z lat 2005 i 2008 – wyraźnie wzrosła. Jeśli założyć, że odsetek gejów i lesbijek jest w populacji raczej stały, to wzrost deklaracji znajomości może świadczyć, że homoseksualizm jest społecznie oswajany, staje się czymś mniej kontrowersyjnym, co prawdopodobnie w konsekwencji sprawia, że nieco łatwiej dochodzi do coming out-ów.

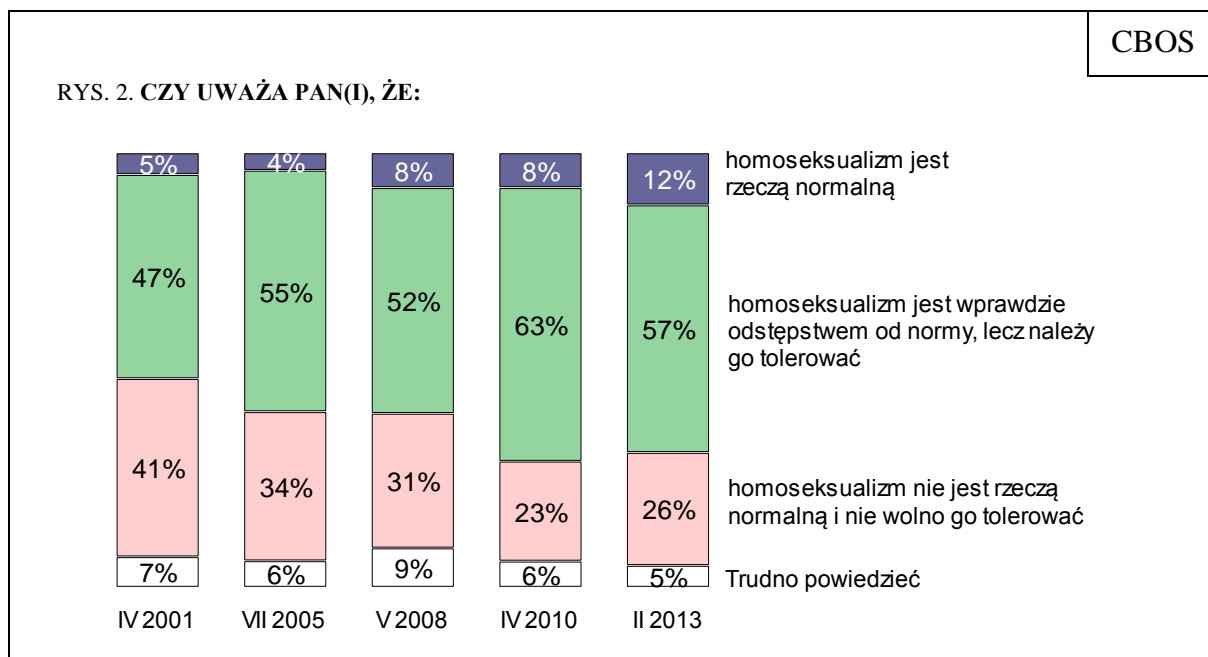
---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (273) przeprowadzono w dniach 31 stycznia – 6 lutego 2013 roku na liczącej 1111 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Znajomość geja lub lesbijki relatywnie częściej od innych deklarują młodszy respondenci, co najwyżej trzydziestoczteroletni, a zwłaszcza mający od 25 do 34 lat, mieszkańcy dużych aglomeracji, ale także najmniejszych miast, osoby najlepiej wykształcone i uzyskujące najwyższe dochody. Ponadto częściej są to badani niepraktykujący religijnie, mający lewicowe poglądy polityczne. Nie znaczy to jednak, że w tych kręgach społecznych homoseksualizm jest częstszy niż w pozostałych. Wynika to raczej ze środowiskowych różnic w skali ujawniania tej orientacji seksualnej.

Relatywnie niewielu Polaków (12%) podziela opinię, że homoseksualizm jest czymś normalnym. Większość (83%) uznaje go za odstępstwo od normy, w tym ponad połowa (57%) uważa, że należy go tolerować, natomiast jedna czwarta (26%) – że tolerować go nie wolno. W ciągu ostatnich trzech lat zwiększyła się grupa respondentów akceptujących homoseksualizm jako coś normalnego (o 4 punkty procentowe), jednocześnie wzrósł odsetek osób traktujących go jako dewiację, której aprobować nie należy (o 3 punkty). Z dłuższej perspektywy czasowej można zaobserwować jednak pewne zmniejszanie się nietolerancji.

Na postrzeżenie homoseksualizmu wpływa osobisty kontakt z osobami o tej orientacji. Ci, którzy znają geja lub lesbijkę, częściej niż nieznający takich osób postrzegają tę orientację seksualną jako coś normalnego i mówią o potrzebie tolerancji, natomiast wyraźnie rzadziej traktują ją jako dewiację, której nie powinno się akceptować.

Tabela 1

Czy uważa Pan(i), że:	Odpowiedzi osób	
	znających osobiście geja lub lesbijkę	nieznających osobiście geja lub lesbijki
	w procentach	
– homoseksualizm nie jest rzeczą normalną i nie wolno go tolerować	12	31
– homoseksualizm jest wprawdzie odstępstwem od normy, lecz należy go tolerować	67	53
– homoseksualizm jest rzeczą normalną	18	10
Trudno powiedzieć	3	6

W grupach społeczno-demograficznych uznawanie homoseksualizmu za dewiację, której nie wolno tolerować, jest relatywnie częstsze wśród najstarszych respondentów, najslabiej wykształconych, uczestniczących w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu, natomiast sporadyczne – wśród najlepiej wykształconych. W tej ostatniej grupie, a także wśród osób niepraktykujących religijnie stosunkowo często wyrażana jest opinia, że homoseksualizm jest cechą normalną. Niezależnie od poglądów politycznych ankietowani

na ogół opowiadają się za jego tolerowaniem, niemniej ci, którzy identyfikują się z lewicą, postulują je częściej niż mający poglądy centrowe, a zwłaszcza prawicowe.

Większość Polaków jest niechętnie nastawiona do norm i potencjalnych praw odnoszących się do par homoseksualnych. Niemal dwie trzecie badanych (63%) uważa, że nie powinny one mieć prawa do publicznego pokazywania swojego sposobu życia, ponad dwie trzecie (68%) nie aprobuje legalizacji małżeństw homoseksualnych, a blisko dziewięciu na dziesięciu (87%) nie zgadza się na możliwość adoptowania przez nie dzieci. Natomiast za prawem do publicznego pokazywania przez pary homoseksualne swojego stylu życia opowiada się prawie co trzeci respondent (30%), za prawem do zawierania małżeństw – co czwarty (26%), a adopcji – co dwunasty (8%). W ciągu ostatnich trzech lat zwiększyło się przyzwolenie na homoseksualne małżeństwa (wzrost o 10 punktów) i w takim samym stopniu ubyło ich przeciwników (spadek o 10 punktów). Zbliżony do obecnego układ opinii na ten temat rejestrowaliśmy w 2001 roku.

Tabela 2

Czy, Pana(i) zdaniem, pary gejów i lesbijek, czyli dwóch osób tej samej płci pozostających ze sobą w intymnym związku, powinny mieć prawo:	Wskazania respondentów według terminów badań					
	IV 2001	XII 2003	VII 2005	V 2008	IV 2010	II 2013
	w procentach					
– zawierać związki małżeńskie						
Tak	24	-	22	18	16	26
Nie	69	-	72	76	78	68
Trudno powiedzieć	7	-	7	6	6	6
– adoptować dzieci						
Tak	8	8	6	6	6	8
Nie	84	84	90	90	89	87
Trudno powiedzieć	8	8	4	4	5	5
– publicznie pokazywać swój sposób życia						
Tak	-	-	16	25	29	30
Nie	-	-	78	69	64	63
Trudno powiedzieć	-	-	6	6	7	7

Znajomość geja lub lesbijki zauważalnie zwiększa prawdopodobieństwo aprobaty prawa do zawierania małżeństw przez osoby homoseksualne, a także do publicznego pokazywania przez nie swojego sposobu życia. Nie wpływa natomiast tak znacząco na stosunek do adopcji dzieci.

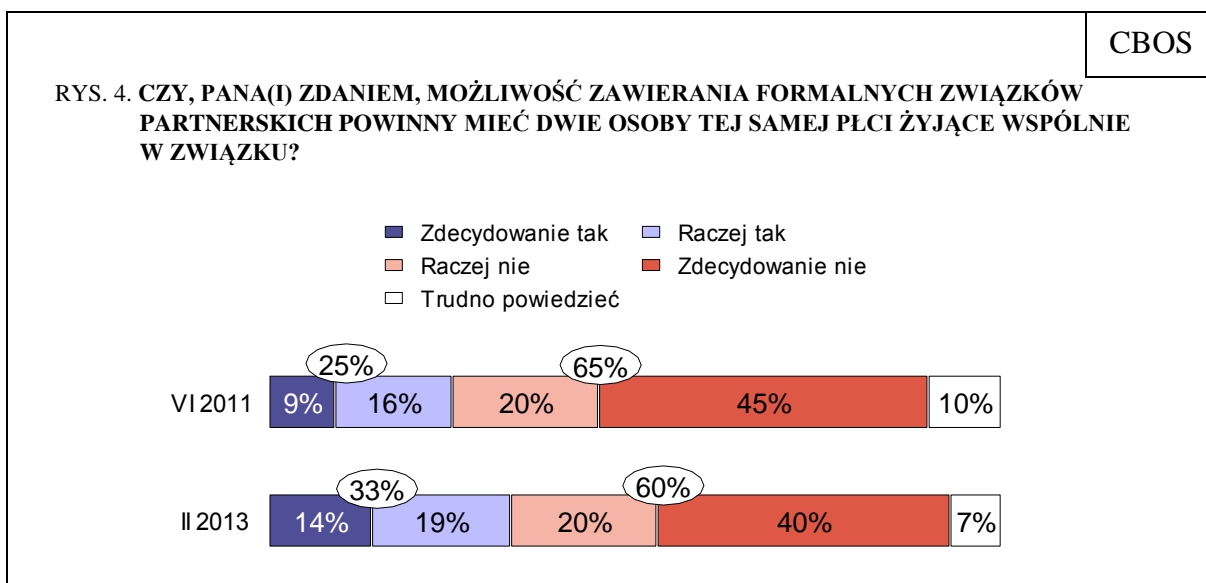
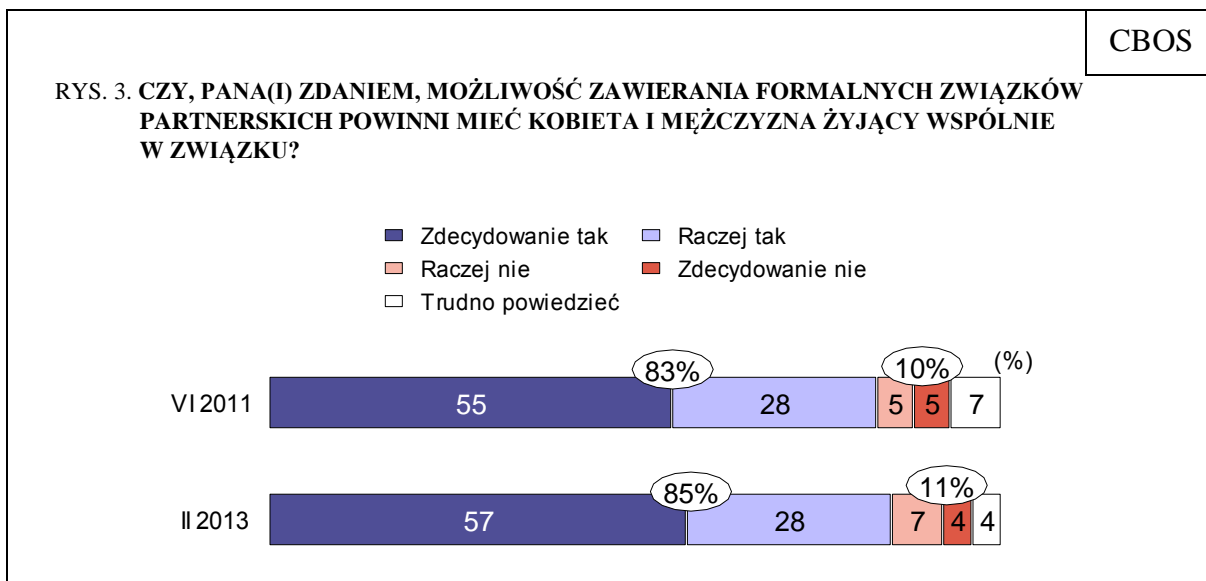

Tabela 3

Czy, Pana(i) zdaniem, pary gejów i lesbijek, czyli dwóch osób tej samej płci pozostających ze sobą w intymnym związku, powinny mieć prawo:	Odpowiedzi osób	
	znających osobiście geja lub lesbijkę	nieznających osobiście geja lub lesbijki
	w procentach	
– zawierać związki małżeńskie		
Tak	39	21
Nie	55	72
Trudno powiedzieć	6	7
– adoptować dzieci		
Tak	11	7
Nie	84	88
Trudno powiedzieć	5	5
– publicznie pokazywać swój sposób życia		
Tak	49	24
Nie	46	68
Trudno powiedzieć	5	8

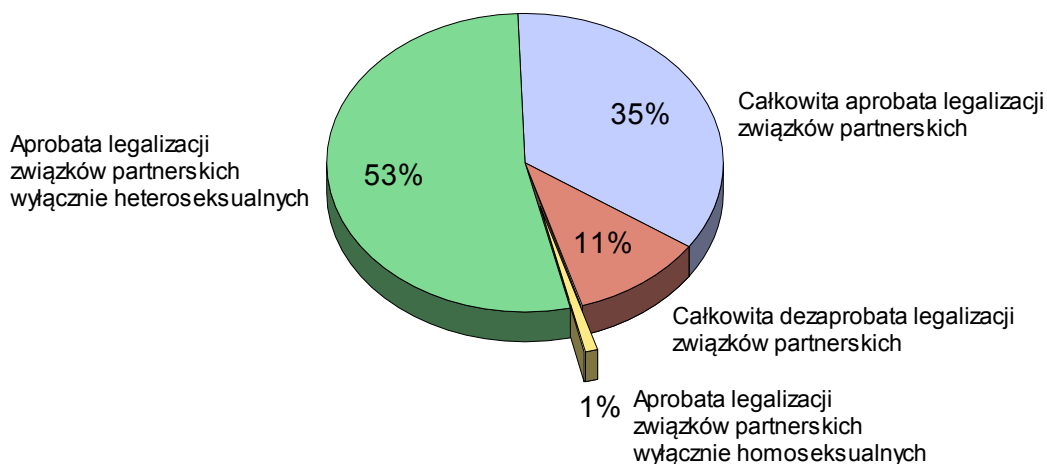
Cechy społeczno-demograficzne badanych, które kształtują ich opinie w tych sprawach, są w znacznej mierze skorelowane z takimi czynnikami, jak znajomość osoby o orientacji homoseksualnej czy też stosunek do homoseksualizmu. W związku z tym można zauważyć, że poziom aprobaty publicznego pokazywania przez gejów i lesbijki swojego sposobu życia maleje wraz z wiekiem, a rośnie wraz z poziomem wykształcenia. Ponadto – podobnie jak stosunek do homoseksualnych małżeństw – wyraźnie zależy od religijności, tzn. od tego, czy i jak często respondenci uczestniczą w praktykach religijnych. Istotną rolę odgrywają też poglądy polityczne: za omawianymi prawami dla osób homoseksualnych częściej opowiadają się badani o poglądach lewicowych, rzadziej centrowych, a najrzadziej – prawicowych. W kwestii adopcji dzieci we wszystkich analizowanych grupach wyraźnie dominuje sprzeciw, natomiast aprobatę nieco częściej wyrażają respondenci nieuczestniczący w praktykach religijnych oraz identyfikujący się z lewicą.

Mimo że projekty ustawy o związkach partnerskich nie zawierają rozróżnień co do płci partnerów, w pytaniach ankietowych dokonaliśmy takiego rozdziału ze względu na to, że normy społeczne przyzwalające na relacje hetero- i homoseksualne są znacząco odmienne. Aprobatę legalizacji związków partnerskich kobiety i mężczyźni wyraża ogromna większość badanych (85%), tylko co dziewiąty (11%) jest jej przeciwny. Z kolei w przypadku osób tej samej płci jedna trzecia respondentów (33%) akceptuje możliwość sformalizowania relacji, natomiast trzy piąte (60%) się na nią nie zgadza. Od 2011 roku (wówczas projekt ustawy o związkach partnerskich złożyło SLD) nie zmieniło się poparcie dla legalizacji związków heteroseksualnych, natomiast wzrosła (o 8 punktów) aprobatą formalnych związków par tej samej płci i jednocześnie ubyło jej przeciwników (spadek o 5 punktów).

W ujęciu syntetycznym: ponad jedna trzecia badanych (35%) aprobuje legalizację związków partnerskich niezależnie od płci osób zainteresowanych ich zawarciem, ponad połowa (53%) dopuszcza wyłącznie związki heteroseksualne, a co dziewiąty respondent (11%) jest przeciwnikiem formalnych związków partnerskich, niezależnie od tego, czy miałyby je zawierać osoby tej samej czy różnej płci. Znikomy odsetek ankietowanych (1%) dopuszcza legalizację jedynie związków homoseksualnych.

RYS. 5. STOSUNEK DO LEGALIZACJI ZWIĄZKÓW PARTNERSKICH

Sprzeciw wobec legalizacji związków partnerskich najczęściej deklarują najstarsi respondenci, praktykujący religijnie kilka razy w tygodniu, a także badani o orientacji prawicowej. Pełna aprobata formalnych związków partnerskich przeważa wśród osób mających wyższe wykształcenie, mieszkańców dużych miast, ankietowanych o najwyższych dochodach *per capita*, praktykujących religijnie raz w roku oraz niepraktykujących w ogóle, a także wśród respondentów o lewicowych poglądach politycznych. W większości pozostałych grup społeczno-demograficznych na ogół akceptowana jest legalizacja związków partnerskich wyłącznie heteroseksualnych.

Osobista znajomość kogoś o orientacji homoseksualnej sprzyja aprobacie legalizacji związków partnerskich osób tej samej płci: wśród deklarujących taką znajomość popiera ją ponad połowa (51%), a wśród niemających w otoczeniu nikogo takiego – około jednej czwartej (27%). Istotne jest również to, jak badani zapatrują się na homoseksualizm. Opinie osób uznających go za coś normalnego, a także respondentów postrzegających go jako dewiację, której nie powinno się tolerować, są łatwe do przewidzenia – wśród tych pierwszych przeważa aprobata, a w drugiej grupie dominuje dezaprobata związków partnerskich osób tej samej płci. Z kolei ci, którzy uważają, że homoseksualizm jest odstępstwem od normy, ale należy go tolerować, w większości przeciwni są zawieraniu formalnych związków przez pary homoseksualne. Wskazywałoby to, że granice tej tolerancji rozumieją dość wąsko.

Tabela 4

Czy uważa Pan(i), że:	Czy, Pana(i) zdaniem, możliwość zawierania formalnych związków partnerskich powinny mieć dwie osoby tej samej płci żyjące wspólnie w związku?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
– homoseksualizm nie jest rzeczą normalną i nie wolno go tolerować	7	90	3
– homoseksualizm jest wprawdzie odstępstwem od normy, lecz należy go tolerować	37	55	8
– homoseksualizm jest rzeczą normalną	70	24	6

Pominięto „trudno powiedzieć”

Zgodę na formalne związki partnerskie osób zarówno tej samej, jak i różnej płci najczęściej deklarują zwolennicy Ruchu Palikota i sympatycy SLD. Przeważa ona także w elektoracie PO, choć tu zdania są bardziej podzielone, a znaczny odsetek wyborców tej partii akceptuje wyłącznie związki heteroseksualne. Większość popierających PSL i PiS zgodziłaby się na związki partnerskie, ale tylko par heteroseksualnych. Przeciwnicy legalizacji związków partnerskich są relatywnie najbardziej liczni w elektoracie PiS.

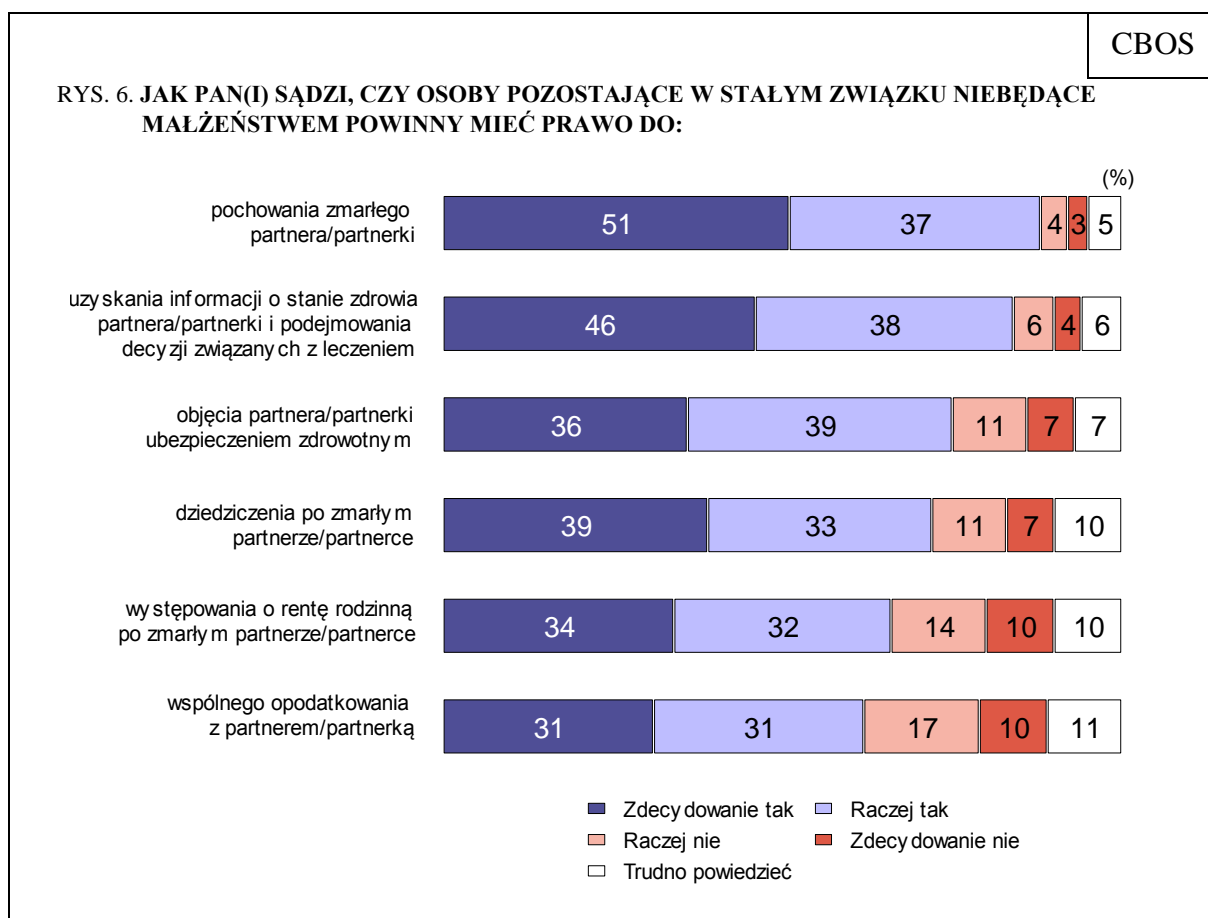
Tabela 5

Potencjalne elektoraty	Stosunek do legalizacji związków partnerskich			
	Całkowita aprobata legalizacji związków partnerskich	Aprobata legalizacji związków partnerskich wyłącznie heteroseksualnych	Aprobata legalizacji związków partnerskich wyłącznie homoseksualnych	Całkowita dezaprobata legalizacji związków partnerskich
	w procentach			
Ruch Palikota*	68	29	0	3
SLD	56	37	0	7
PO	50	44	2	4
PSL	24	70	0	6
PiS	15	64	1	20
Niezamierzający głosować	29	58	0	13

* Uwaga, niewielka liczebność tego elektoratu w próbie

Niezależnie od stosunku do legalizacji związków partnerskich, badani określali, jakie prawa, ich zdaniem, powinny przysługiwać pozostającym w tego typu relacjach osobom, które nie są małżeństwem. Niemal powszechna (88%) jest opinia, że osoby będące w takim związku powinny mieć prawo do pochowania zmarłego partnera lub partnerki. Ogromna większość respondentów (84%) jest również za tym, aby mogły one uzyskać informacje o stanie zdrowia partnera lub partnerki oraz podejmować decyzje związane z ich leczeniem. Możliwość objęcia partnera lub partnerki ubezpieczeniem zdrowotnym

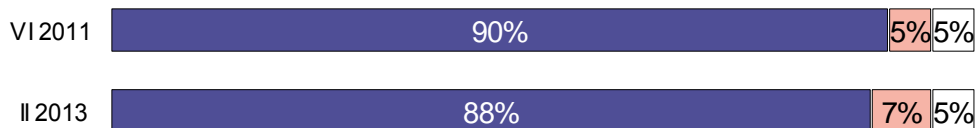
aprobuje trzy czwarte ankietowanych (75%). Porównywalna grupa (72%) uważa, że ci, którzy pozostają w związkach partnerskich, powinni mieć prawo do dziedziczenia po zmarłym partnerze/partnerce. W obu przypadkach niemal co piąty badany (18%) wyraża sprzeciw. Dwie trzecie respondentów (66%) akceptuje prawo do pobierania renty po zmarłym partnerze/partnerce, a jedna czwarta (24%) nie zgadza się na nie. Nieco mniej ankietowanych (62%) opowiada się za możliwością wspólnego opodatkowania, ponad jedna czwarta zaś (27%) zalicza się do przeciwników tego udogodnienia.

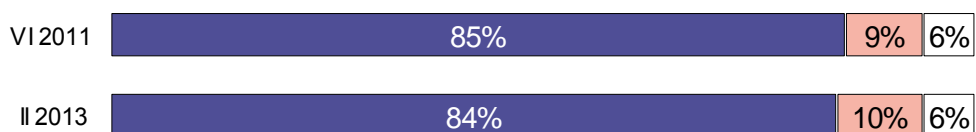
Stosunek do poszczególnych praw, które mogłyby przysługiwać osobom pozostającym w związkach partnerskich, nie zmienił się znacząco od pomiaru sprzed dwóch lat. Odnotowujemy jedynie niewielki spadek poparcia dla wspólnego opodatkowania z partnerem lub partnerką.

RYS. 7. JAK PAN(I) SĄDZI, CZY OSOBY POZOSTAJĄCE W STAŁYM ZWIĄZKU NIEBĘDĄCE MAŁŻEŃSTWEM POWINNY MIEĆ PRAWO DO:

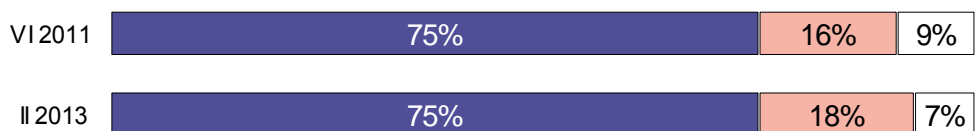
– pochowania zmarłego partnera/partnerki

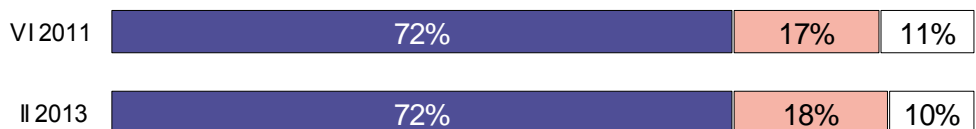
– uzyskania informacji o stanie zdrowia partnera/partnerki i podejmowania decyzji związanych z leczeniem

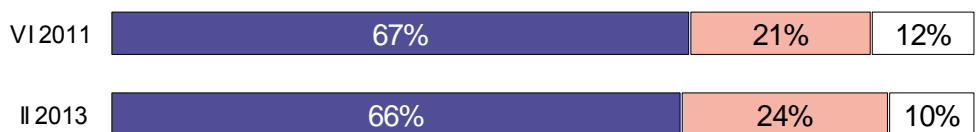
– objęcia partnera/partnerki ubezpieczeniem zdrowotnym

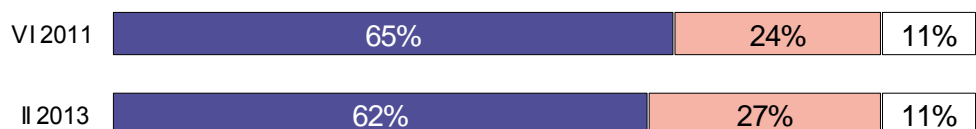
– dziedziczenia po zmarłym partnerze/partnerce

– występowania o rentę rodzinną po zmarłym partnerze/partnerce

– wspólnego opodatkowania z partnerem/partnerką

■ Tak ■ Nie □ Trudno powiedzieć

Aprobacie poszczególnych praw dla osób żyjących w stałych związkach niebędących małżeństwem sprzyja przychylny stosunek do legalizacji związków partnerskich. Jest ona niemal powszechna wśród osób w pełni popierających związki partnerskie. Wśród badanych, którzy zaakceptowaliby formalizowanie wyłącznie heteroseksualnych związków partnerskich, poparcie dla poszczególnych praw jest mniejsze, jednak we wszystkich przypadkach przeważa nad sprzeciwem. Z kolei przeciwnicy legalizacji związków partnerskich w większości skłonni byłiby zaakceptować jedynie prawo do pochówku oraz uzyskania informacji medycznej i wpływu na decyzje związane z leczeniem.

Tabela 6

Jak Pan(i) sądzi, czy osoby pozostające w stałym związku niebędące małżeństwem powinny mieć prawo do:	Odsetki odpowiedzi twierdzących wśród osób deklarujących:		
	całkowitą aprobatę legalizacji związków partnerskich	aprobatę legalizacji związków partnerskich wyłącznie heteroseksualnych	całkowitą dezaprobatę legalizacji związków partnerskich
– pochowania zmarłego partnera/partnerki	99	90	61
– uzyskania informacji o stanie zdrowia partnera/partnerki i podejmowania decyzji związanych z leczeniem	97	85	54
– objęcia partnera/partnerki ubezpieczeniem zdrowotnym	96	76	31
– dziedziczenia po zmarłym partnerze/partnerce	93	73	26
– występowania o rentę rodzinną po zmarłym partnerze/partnerce	90	65	17
– wspólnego opodatkowania z partnerem/partnerką	87	61	16

Ze względu na zbyt małą liczebność pominięto w analizie grupę zwolenników legalizacji związków partnerskich wyłącznie homoseksualnych

★

★

★

Większość Polaków nie akceptuje wprowadzenia regulacji prawnej pozwalającej na zawieranie związków partnerskich. Dla opinii publicznej kwestią kontrowersyjną są związki osób tej samej płci. O ile legalne związki heteroseksualne cieszą się aprobatą ogromnej większości badanych, o tyle związki homoseksualne popiera jedna trzecia.

Warto jednak zaznaczyć, że w porównaniu z badaniem sprzed dwóch lat – przeprowadzonym w okresie, kiedy podobny projekt złożyło SLD – opinie na ten temat uległy pewnej liberalizacji. Bardziej przychylny jest również stosunek do możliwości zawierania małżeństw homoseksualnych.

W Polsce homoseksualizm postrzegany jest na ogół jako odbiegający od normy, przy czym większość osób podzielających tę opinię uważa, że należy go tolerować. W ostatnich latach zmiany postaw w tym względzie nie są zbyt duże, ale z dłuższej perspektywy można mówić o stopniowym wzroście tolerancji wobec tej orientacji seksualnej. Za jeden z jego symptomów można uznać także wzrost odsetka respondentów znających osobiście geja lub lesbijkę, co wskazywałoby na częstsze ujawnianie się ludzi o takiej orientacji w swoich środowiskach społecznych. Mimo że większość Polaków deklaruje tolerancję homoseksualizmu, trudno jednoznacznie ustalić, na czym ona polega. Bez wątplenia jest to tolerancja dość ograniczona, biorąc pod uwagę fakt, że na ogół nie jest społecznie akceptowana nie tylko legalizacja związków partnerskich czy małżeństw osób tej samej płci, ale także upublicznianie przez gejów i lesbijki swojego sposobu życia.

Opracował
Michał FELIKSIĄK